

ОДЗИВИ ЧИТАЛАЦА

Мајор ПЕТАР ТРКУЉА

„О ОДБРАНИ У САВРЕМЕНИМ УСЛОВИМА“

У чланку који је под горњим насловом објављен у „Војном делу“, бр. 7/54, при анализи могућности које има позициона одбрана у савременим условима и узрока због којих је нападач у току Другог светског рата успевао да релативно брзо слама позициону одбрану, писац је дошао до закључка: „да оваква позициона одбрана не може остварити циљеве који јој се постављају“, па је препоручио једну нову варијанту одбране.

Према варијанти коју писац препоручује, одбрана треба да буде организована на знатно већој дубини него при досадашњој позиционој одбрани, а њено извођење треба поделити на два изразито одвојена периода: „чисто одбранбени (више пасивни) период... и покретни — активни период“. Код пешадиске дивизије предвиђа се ешелон јачине око четири батаљона, који изводи „пасивну“ одбрану, и „активни“ ешелон од око пет батаљона. „Пасивном“ ешелону (који поседа прве три линије положаја на фронту од око 12 км) не дозвољава се вршење противнапада и других активних радњи, а „активни“ ешелон (који се налази у дубини до 18 км од предњег краја) има задатак да најпогоднијим правцем и у најпогодније време врши противнападе, односно да активно дејствује на непријатеља.

Са извесним поставкама ове варијанте, као што су: начин постројавања и извођења одбране првог ешелона, дубина на којој се организује и изводи одбрана, подела одбране на „пасивни“ и „активни“ период и подела снага на истоимене ешелоне, итд., — не бих се могао сложити из ових разлога:

а) Према распореду снага првог ешелона, како то предлаже писац, једна стрељачка чета на првој линији положаја треба да брани рејон ширине и дубине до 3 км. А пошто ће на толиком фронту на правцу главног удара нападач вероватно нападати снагама јачине 6—9 чета, мислим да једна браниочева стрељачка чета не би могла спречити његов јуриш и нанети му осетније губитке, тако да би нападач, без већих губитака успео поступно да заузме све три линије положаја.

б) Снаге нападача сигурно неће бити у кордонском распореду, већ ће на правцу главног удара бити груписане главне снаге, док ће се на помоћном правцу само везивати браничеве снаге. Бранилац не би могао, чак и када би сигурно знао нападачев правац главног удара, на том правцу груписати јаче снаге, јер би му један део фронта остао

потпуно незаштићен ако би се за рачун тежишта одбране једна стрељачка чета на мање угроженом делу фронта морала развити на фронту знатно ширем од 3 км.

Ако би браниоачеве снаге, на које нападач не врши јачи притисак, остале неактивне (ако не би вршиле противнападе), неизбежно би се десило да нападач потуче снаге на правцу свога главног удара, затим би, обезбеђујући се делом снага од браниоачевог активног ешелона, могао ударити у бок оних браниоачевих снага које је раније са фронта само везивао. Тако би браниоачеве снаге, одређене за вођење пасивне одбране, биле тучене по деловима.

Писац предвиђа поступно повлачење браниоачевих снага са првих линија, поседање наредних линија и даље пружање отпора по дубини. Мислим да овако слабе снаге у првим линијама, које претходно претрпе јачи удар нападача, не би више биле способне за пружање успешне одбране по дубини, те би наредни положаји, иако уређени, остали непоседнути и небрањени.

Пошто би у таквој ситуацији дошло до увођења у противнапад другог (активног) ешелона дивизије, то би, уствари, овај био принуђен да води сусретну борбу, свакако, при повољнијем односу снага за нападача.

в) Подела снага на два ешелона: пасивни — за вођење одбране и активни — за извршење противнапада, мислим да би била нецелисходна (без обзира на њихов бројни однос), и то из више разлога.

Прво, кад би бранилац свој задатак извршавао претежно пасивном одбраном, онда би се безмало све његове снаге налазиле у рововима и давале би отпор нападачу по целој дубини одбране. Нападач би, имајући иницијативу у својим рукама, могао да концентрише своје снаге и створи такву надмоћност (нарочито у артиљерији и тенковима) да би на изабраном делу фронта могао сигурно сломити браниоца. Према томе, иако не би имао општу надмоћност, нападач би ипак постигао успех, јер би био у могућности да туче браниоца по деловима.

Друго, кад би бранилац свој задатак извршавао претежно активним радњама (противнападима), онда би се само мањи део његових снага налазио у рововима и изводио одбрану, а главне снаге би биле у дубини и одатле вршиле противнападе. У том случају се поставља питање: да ли би браниоачеве снаге одређене за пасивну одбрану успеле да истроше нападача до те мере да се браниоцу омогући успешно извршење противнапада главним снагама? Свакако, не би. Сем тога, бранилац не би искористио у пуној мери ни преимућства која му пружа одбрана ако би своје јаче снаге остављао за противнапад. Према томе, у овом случају би слабије браниоачеве снаге које изводе одбрану биле тучене и дошло би до судара на отвореном пољу између нападача и браниоачевих снага предвиђених за противнапад, и то при општем односу снага неповољнијем за браниоца.

Најзад, кад би бранилац исти значај придавао и пасивној одбрани и противнападима, он би тада вероватно око $\frac{2}{3}$ до $\frac{1}{2}$ снага ангажовао за пасивну одбрану, а око $\frac{1}{3}$ до $\frac{1}{2}$ за вршење противнапада,

што би у оквиру пешадиске дивизије износило два пешадиска пука или нешто мање за пасивну одбрану, а један пук или нешто више за противнападе. И у овом би случају оваква одбрана била оптерећена недостацима изнетим у прва два случаја, јер би нападач на изабраном правцу могао да групише све своје снаге (чак и не нападајући на помоћним правцима) и да најпре пробије пасивну одбрану на једном месту (правцу), а затим да по деловима уништава снаге које изводе одбрану на другим отсесима фронта. Најзад, браниочев други ешелон, који би кренуо у противнапад тек кад се открије правац нападачевог главног удара, свакако не би на време стигао, поготову ако се има у виду да нападачева авијација може тај покрет успорити, а некад и потпуно укочити. Дакле, свака подела одбране на пасивни и активни период, по моме мишљењу, довела би браниоца до неуспеха.

г) Ако бисмо и прихватили поделу одбране на пасивни и активни период, односно поделу снага на део за вођење пасивне одбране и део за вршење противнапада, сматрам да се не би могла именовати јединица у чијем би се оквиру та подела извршила, јер би то зависило од много чинилаца, као: задатка јединице која се брани, јачине непријатеља који се очекује, погодности земљишта за одбрану, итд. Кад би се, например, очекивао напад знатно јачег непријатеља и кад би корпус имао задатак да одбраном на целој дубини створи повољне услове за противофанзиву (противудар) свежих снага које се доводе из дубине, можда би у том случају (кад би се вршила подела снага по предложеној варијанти) читаве дивизије могле бити одређене за извођење пасивне одбране. У другом случају, кад се очекује напад слабијих непријатељских снага, а положаји су за одбрану погодни, пешадиска дивизија би могла добити задатак да сломи нападача испред предњег краја, а затим да га противнападом одбаца или потпуно порази. Тада би можда било довољно да се одреди неколико батаљона за пасивну одбрану, а остале снаге за извршење противнапада, што значи да би се подела на пасивни или активни ешелон вршила у оквиру дивизије. Дакле, очигледно је да се не може говорити о подели једне одређене јединице на пасивни и активни ешелон. Најзад, изгледа да потчињене јединице (из састава веће јединице која је подељена на пасивни и активни ешелон) немају могућности да се и саме деле на ове ешелоне, већ морају да изводе одбрану на један, унапред одређен начин, тј. или само пасивно или само активно. А ово би, по моме мишљењу, спутавало у раду њихове команданте и неповољно утицало на успех одбране.

*

С обзиром на повећање ватрене и ударне моћи савремених армија, слажем се са мишљењем писца да треба приступити озбиљној анализи позиционе одбране каква је била у Другом светском рату и њеној организацију и извођење прилагодити новим условима. Али, сматрам да ни у ком случају овакву одбрану не треба потпуно одбацити, јер се ни услови под којима би се изводила одбрана у будућем рату нису досада из основа изменили. По моме мишљењу, од-

брана ће се и убудуће, као и досада, примењивати кад год напад није могућ или није целисходан, а примењиваће је она страна која је слабија или чија надмоћност није толико велика да би могла прећи у напад. Међутим, садашња организација одбране пешадиске дивизије у позиционој одбрани, која поседа и брани фронт ширине око 10 км, а по дубини главни одбранбени појас дубине око 6 км, по моме мишљењу, има озбиљних недостатака. Пре свега, нападачу се пружа могућност да привуче довољно снага и техничких средстава на полазни положај и да својом снажном ватром толико неутралише браниочева снаге на главном положају да омогући релативно лак покрет својој пешадији и тенковима. Зато би, по моме мишљењу, одбрану требало организовати на нешто већој дубини и главни положај повући у дубину одбране. При томе би се главни одбранбени појас начелно састојао из четири положаја, од којих би други положај већином био главни. Међутим, који ће се положај уредити као главни (први, други или трећи) зависиће од многих чинилаца, а највише од земљишта и потребе да се нападач доведе у заблуду о његовом стварном протезању, као и од тога да ли се одбрана организује у непосредном додиру са нападачем или ван додира.

Ако се други положај уређује као главни, онда фортификациско уређење првог положаја може бити и слабије од уређења другог положаја, али ипак толико солидно да нападач добије утисак да је то главни положај. У том циљу инжињерске радове на другом (главном) положају треба што боље маскирати, а на првом положају изводити запречавање и лажне радове како би нападачу изгледао боље утврђен од другог положаја. Његова дубина заједно са лажним инжињерским радовима могла би да достигне 1.000—1.500 м.

Ако би бранилац успео да обмане нападача о протезању главног положаја, резултати би били очигледно велики: нападач би на први положај вршио артиљериску и авијациску припрему и изводио напад главним снагама, а по извршењу пробоја првог положаја сматрао би да је наступио период борбе у дубини, те би приступио децентрализацији командовања и промени ватрених положаја знатног дела артиљерије и вероватно би у таквом поретку избио пред предњи крај главног положаја браниоца.

Ако пак, бранилац не би успео да обмане нападача о протезању главног положаја, први положај би ипак одиграо значајну улогу, јер би његовим постојањем главни положај био заштићен од масовне и прецизне артиљериске ватре са нападачевог полазног положаја. Поред тога, нападач би био принуђен да напада и први положај извесним својим снагама уз подршку артиљерије и да на тај начин трпи губитке у живој сили и материјалу. Тиме би се, свакако, смањивала ударна моћ нападача на главни положај и омогућило браниоцу да благовремено открије правац његовог главног удара.

У сваком случају, мислим да је постојање првог положаја (организованог на овај начин) оправдано, јер приморава нападача: или да продужи напад на главни положај одмах по овлађивању првим положајем, или да поново врши припрему напада на други (главни)

положај. Ако одмах продужи са нападом, његов борбени поредак при нападу на други положај неће бити тако хомоген као при нападу на први положај, јер ће борба по дубини захтевати извесне промене у борбеном поретку. Ако поново врши припрему напада онда му је потребно извесно време које може само компромитовати сам напад.

Зато, кад год је могуће треба тежити да се *други положај* избере на топографски најјачем земљишту и да се фортификациски организује као главни положај, стим да отстојање његове прве линије ровова од задњих отпорних тачака првог положаја буде 1.000—1.500 м. А пошто се највећи део нападачеве артиљерије поставља на полазном положају на 2—3 км од браниоачевог предњег краја, то би гро нападачеве артиљерије у најгорем случају за браниоца могао да буде на удаљењу око 4 км од предњег краја његовог другог положаја. Ако се томе дода још и дубина другог положаја, онда је очигледно да ни нападачева оруђа за непосредно гађање ни његови минобацачи не могу тући браниоачев други положај. Уколико би нападач осетио да се и на другом положају налазе знатне браниоачеве снаге, он би био принуђен да изводи артиљериску припрему једновремено на први и други положај. Тада би по другом положају дејствовала само оруђа са већим дометом док би се неутралисање, вероватно, вршило површински и без већег ефекта. А ако би нападач после пробоја првог положаја избио пред предњи крај главног положаја браниоца у борбеном поретку, као да му претстоји борба по дубини, он би, вероватно, претрпео неуспех, а можда и потпун пораз.

Трећи и четврти положај би требало уређивати слично резервном положају у позиционој одбрани, стим да удаљење прве линије ровова трећег положаја од задњих отпорних тачака другог положаја не би требало да износи више од 500—1.000 м. То значи да ова два положаја треба да чине једну целину у организацији ватреног система по дубини. Удаљење између трећег и четвртог положаја могло би бити и веће (1.000—1.500 м).

На овај начин би читава дубина дивизиског појаса одбране носила 7—10 км. Ако би отстојање између појединих положаја било веће, била би отежана интервенција јединица са задњих положаја у борби за предње положаје, а подршка делова који се повлаче са првих положаја била би онемогућена, те би непријатељ могао да туче браниоца по деловима, односно по положајима. Ако би удаљење између положаја било мање, одбрана би била одвећ плитка, те би нападач успевао да скоро у једном налету упада из једног положаја у други. Мада би за солидно инжињериско уређење одбранбеног појаса, при оваквој организацији, требало више времена и доста радне снаге, ипак би се тај недостатак могао отклонити масовном употребом машина и ангажовањем цивилног становништва при утврђивању.

Ако би се *други положај* узео као главни, онда би борбени поредак дивизије, по моме мишљењу, требало постројавати у два ешелона (начелно два пука у првом, а један у другом ешелону), стим што би пукови првог ешелонаседали први, други и трећи положај, а пук из другог ешелона четврти положај. На овај начин отсек одбране

једног пешадиског пука првог ешелона износио би просечно око 5 км ширине и око 5 км дубине. Његов борбени поредак могао би имати два ешелона и резерву, који би се могли постројавати на више начина. Ако би се други положај организовао као главни, природно је да би на њему требало поставити јаче снаге. То значи да би први положај пуковског отсека бранио први ешелон пешадиског пука јачине око једног батаљона, други положај — други ешелон пука (јачине око два батаљона), док би се на трећем положају налазила пуковска резерва — једна стрељачка чета извучена из првог или другог ешелона.

Снаге на првом положају могле би се скоро равномерно распоредити у првој и другој линији ровова, стим што би организовале одбрану по водним отпорним тачкама, са мањим или већим међупросторима који би се бранили унакрсном ватром. За одбрану важнијих праваца могле би се организовати и четне отпорне тачке. Ако би ситуација била неизвесна (нарочито у погледу правца ангажовања јачих непријатељских снага), батаљонска резерва, јачине до једног стрељачког вода, служила би за ојачање прве и друге линије ровова тамо где би непријатељ вршио продор јачим снагама.

Иза друге линије ровова треба постављати поједина оруђа ради ојачања дејства снага у првој и другој линији ровова и прихвата кад се ове буду повлачиле. После пробоја првог положаја, снаге које су га браниле повукле би се на трећи положај и ушле у састав пуковске резерве. По моме мишљењу, најбоље би било када би борбени поредак пешадиских батаљона на другом положају био у два ешелона, тако да се у првој и другој линији ровова распореде по две стрељачке чете, а у трећој линији ровова једна чета.

Пошто ће у борби за први положај нападач вероватно морати да изрази свој правац главног удара, највероватније је да за напад на други положај неће вршити веће прегруписавање снага. То значи да ће команданти батаљона на другом положају имати довољно времена да пре напада на свој предњи крај изврше потребне измене у своме борбеном поретку ако њихово почетно груписање снага није било целисходно. Они то могу остварити маневром мањих снага по фронту у првој и другој линији ровова или њиховим ојачавањем на најважнијем правцу делом снага из треће линије ровова (из резерве).

Кад отпочне борба за други положај, нападачев притисак неће бити равномеран, чак ни на рејоне одбране појединих стрељачких чета, а поготову на фронту одбране батаљона и већих јединица. Због тога ће и бранилац моћи да употребљава своје резерве на више начина. Тако, например, ако би непријатељ био знатно надмоћнији, батаљонска резерва би могла имати задатак да из треће линије ровова прихвати делове који се повлаче из прве и друге линије, не дозвољавајући непријатељу да изиђе на гребен и да после тога, у повољном моменту, заједно са снагама које су се повукле и средиле на трећој линији ровова изврши противнапад. Ако би непријатељ (који иначе није знатно надмоћнији) успео да се уклони у предњи крај на извесном делу батаљонског рејона одбране, онда би се бата-

љонска резерва могла употребити са задатаком да маневром са задњег нагиба изврши бочни противнапад. Ако непријатељ не би успео у нападу на предњи крај или ако би слабијим снагама вршио само везивање браничевих снага, онда би батаљонске резерве могле вршити противнапад испред предњег краја, саме или заједно са делом снага из прве и друге линије ровова, тежећи да открију слаба места у нападачевом борбеном поретку. Тиме би се могли створити повољни услови за увођење у борбу пуковске, па и дивизиске резерве, и за извршење противнапада у бок нападачевих снага које су на другим местима извршиле дубље продоре. Понекад ће бити корисно да се на једном правцу једновремено употребе батаљонске и пуковска резерва (на пример, у случају ако је нападач успео да се уклени на споју батаљона, или у случају кад се нападач укленио у рејон одбране једног батаљона, а резерва суседног батаљона није много удаљена нити је ангажована борбом у рејону одбране свога батаљона — што ће у конкретној ситуацији регулисати командант пука). Исто тако, и дивизиска резерва (пored самосталне употребе) може учествовати у противнападу на истом правцу заједно са једном, а понекад и са обема пуковским резервама. У случајевима кад је нападач претрпео неуспех на главном положају или кад одбрана главног положаја у пуној мери зависи и одбрана целог дивизиског појаса, дивизиска и пуковска резерва ће најчешће једновремено вршити противнапад. Поред тога, у случају потребе и пуковске и дивизиска резерва (други ешелон) могу организовати и примити одбрану на својим положајима ради прихвата делова који се повлаче, као и ради даљег продужења одбране у целини која је претрпела неуспех на ранијим положајима.

*

Организација и извођење одбране у савременим условима, према варијанти коју сам изнео, изискују измене у многим досада усвојеним поступцима. Овде сам се задржао само на неким од њих и изнео своје мишљење које претставља само један од могућих начина решења ових питања.